UKRAINE MEDIA CENTER

ОСВІТНІЙ HUB

UKRAINE2EU

Co-funded by the European Union

ЕНЕРГЕТИКА НА ШЛЯХУ ДО ЄС: ЩО ЗМІНИТЬСЯ ДО І ПІСЛЯ ВСТУПУ

Короткий звіт першої лекції **Олександра Харченка,** директора Центру досліджень енергетики

1 лекція / жовтень 2026

Відбулася перша лекція Освітнього хабу «Медіацентру Україна» про європейську інтеграцію. Вона була присвячена енергетиці: директор Центру досліджень енергетики Олександр Харченко розповів, що чекає Україну в цій сфері на шляху до членства в ЄС, які зміни відбудуться ще до вступу, які — після нього, і чому для країни це, передусім, можливість.

Нижче ми ділимося коротким оглядом лекції: ключовими тезами спікера, цифрами й датами, а також цитатами автора.

Усі цитати, наведені в документі, — це виключно думки, оцінки та прогнози спікера, і вони не є позицією організаторів. Цифри наведено станом на жовтень 2026 року.

ЧОМУ ЦЯ ТЕМА ВАЖЛИВА

Енергетика — одна з тих галузей, які рухають Україну до ЄС швидше за решту. Єврокомісія оцінила її підготовку на 4 бали з 5, а технічно українська енергосистема вже є частиною європейської: синхронізація відбулася 16 березня 2022 року. Тепер триває юридична інтеграція, зокрема, об'єднання вітчизняного ринку електроенергії з європейським, перехід до ринкових цін із захистом вразливих споживачів, подальша реформа державних компаній.

Наше спільне завдання на цьому шляху — виконати ці кроки вчасно та зрозуміло пояснити їх людям і бізнесу. Адже енергетична інтеграція з ЄС несе українцям чимало можливостей:

- доступ до ринку на майже 450 мільйонів споживачів без квот і митних процедур;
- можливість співпраці з європейськими фондами і залучення приватних інвестицій;
- шанс повернути собі роль великого експортера електроенергії;
- зниження податків для металургів та аграріїв.

Скористатися частиною можливостей українські громади можуть вже сьогодні.

КЛЮЧОВА ДУМКА

Це може бути одним із дуже важливих драйверів розвитку економіки України відразу, як війна закінчиться. І я щиро вважаю, що вся наша інтеграція з Європейським Союзом має бути саме на це зорієнтована. Саме про це ми маємо думати, коли ведемо будь-які перемовини

ГОЛОВНЕ ЗА ХВИЛИНУ

- Енергетика є однією з найбільш підготовлених до вступу України в ЄС галузей: Єврокомісія оцінила її на 4 бали з 5.
- Технічно Україна вже в європейській енергосистемі (з 16 березня 2022 року). Нині триває юридична інтеграція.
- Цінові стелі на оптовому ринку електроенергії мають бути скасовані до 1 травня 2027 року, а ринок електроенергії об'єднається з ринком ЄС 1 січня 2028 або 2029 року.
- Це відкриває доступ до ринку на майже 450 мільйонів споживачів, до європейських фондів і приватних інвестицій, а також може знизити податок CBAM.
- Тарифи є найскладнішою частиною переходу. Вирішити це питання м'яко можна, якщо застосувати об'єднаний підхід. Запровадити ринкові ціни разом з адресним захистом найбільш вразливих громадян.
- Для громад можливості відкриті вже сьогодні. Головне — мати готові проєкти.

ЕНЕРГЕТИКА НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ШЛЯХУ

На шляху до об'єднання з ЄС українська енергетика стартувала раніше за інші галузі. Зокрема, йдеться про такі основні дати:

- **2011 рік** Україна вступає до Енергетичного Співтовариства — організації, що допомагає країнам упроваджувати енергетичне право ЄС

- **2017 рік** Підписано договір про технічне приєднання української енергосистеми до європейської
- **16 березня 2022** року Відбувається синхронізація з енергосистемою континентальної Європи, процес займає три тижні
- **1 січня 2024** року Компанія «Укренерго» стає повноправним членом ENTSO-E, Європейської мережі операторів систем передачі електроенергії

> *«Сьогодні і з точки зору газу, і з точки зору електрики українська енергетика вже є частиною абсолютно європейського простору. Більш того, ми маємо дуже вагомий голос: в організації операторів енергосистем Європи наш голос — п'ятий за розміром. Ми можемо впливати на їхню позицію, зокрема, й у ході політичної та регуляторної інтеграції України до ЄС»*

Фізичне і технічне приєднання завершені, тож тепер обговорюються виключно юридичні процеси.

> *«Ми обговорюємо, яким чином українським ринкам стати частиною ринку ЄС повноцінно — так, щоб це було прозоро, без зайвих мит, податків і бюрократичних процедур. І одночасно — як отримати доступ до інструментів ЄС, які допоможуть зробити нашу енергетику і більш конкурентною, і більш дешевою»*

ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ще один аргумент на користь України в діалозі з Євросоюзом — це стрімке очищення енергосистеми. Галузь уже втратила більшу частину вугільної генерації, яка була головним джерелом викидів, і наразі перебуває в десятці найчистіших у Європі. За найближчі п'ять років Україна може опинитися в трійці найчистіших енергосистем континенту.

> *«Ми, фактично, за останні роки пройшли експрес-декарбонізацію, як спочатку жартували, а тепер уже й серйозно кажуть українські енергетики. Якщо події розвиватимуться тим самим темпом, питання декарбонізації української енергетики буде вирішено практично повністю»*

ПЕРЕГОВОРНИЙ ПРОЦЕС

Роль енергетики у процесі переговорів про вступ до Євросоюзу особлива. Їй присвячено окремий розділ у кластері 4 «Зелений порядок денний та стале з'єднання», куди також потрапили такі напрямки як транспорт, транс'європейські мережі, довкілля і зміна клімату. Загалом, під час переговорів з ЄС про вступ Україна працює над 33 розділами, об'єднаними у 6 кластерів. У деяких з них також згадують про енергетику. Зокрема, йдеться про газові та електричні мережі, які належать до критичної інфраструктури.

Кожен із цих 33 кластерів проходить такий шлях: від скринінгу до відкриття, яке відбувається за одностайною згодою держав-членів ЄС, до виконання критеріїв та закриття кластеру.

Наразі енергетичний кластер 4 пройшов скринінг, сталося це 11 липня 2025 року. А вже 30 вересня 2025 було завершено скринінг усіх розділів.

ЦЬОГО РОКУ НА ШЛЯХУ ДО ЄС:

- **7 квітня 2026** Було ухвалено закон № 4834-IX про інтеграцію енергоринку
- **15 червня 2026** Відкрито кластер 1 «Основи процесу вступу до ЄС»
- **14 липня 2026** Відкрито кластер 6 «Зовнішні відносини»

На момент лекції відкрито вже чотири кластери з шести, а решту сподіваються відкрити на початку наступного року. Мета уряду — завершити переговори про вступ до кінця 2028 року.

> *«Ми доволі швидко й енергійно рухаємося по лінії євроінтеграції. Енергетика значно ближче до виконання всіх необхідних критеріїв, ніж багато інших галузей і напрямків»*

ОЦІНКА ЄВРОКОМІСІЇ

У Брюсселі зазначають, що українська енергетична галузь має добрий рівень підготовки, і це 4-та сходинка з 5. Якщо порівнювати з іншими категоріями, довкілля і клімат отримали значно нижчу оцінку, в ЄС її назвали «певним рівнем підготовки», і надали лише 2-гу сходинку з 5.

Європейські партнери вже озвучили рекомендації для української енергетики. Зокрема, пропонують зняти цінові стелі, розвивати відновлювані джерела енергії (ВДЕ) та енергоефективність, а також завершити реформу державних компаній.

Над розвитком відновлюваних джерел енергії наша держава працює навіть під час війни. Так, за оцінками «Укренерго», у системі вже близько 8 ГВт сонячних і приблизно 2 ГВт вітрових потужностей, а батарейні комплекси зросли з 6 МВт·год на початку 2025 року до 800 МВт·год нині.

Щодо реформи держкомпаній, правильне управління ними знижує корупційні ризики й підвищує ефективність, що видно на прикладі вже реформованих «Нафтогазу», «Укргідроенерго» та ОГТСУ.

ЧОМУ ЦЕ ВИГІДНО УКРАЇНІ

Експортні можливості: наша держава завжди мала надлишок генеруючих потужностей і може повернути собі роль великого експортера електроенергії до Європи. Навіть зараз, на тлі втрат генерації та скорочення споживання, Україна більше експортує, ніж імпортує.

> *«В Україні величезний потенціал, щоб повернути собі позиції великого потенційного експортера електроенергії до Європи. Ми завжди були країною з великим профіцитом генеруючих спроможностей, і я абсолютно певен, що те саме відбудеться й після війни»*

Інвестиційна привабливість: об'єднаний ринок створює сприятливі умови для інвесторів. А європейські цінові тренди починають повноцінно працювати й для України.

> *«Якщо ми приєдналися до європейських ринків, це на практиці означає, що інвестори можуть розраховувати: європейські тренди цін працюють для України в повному обсязі»*

Збільшення конкуренції: три найбільші виробники — ДТЕК, «Енергоатом» і «Укргідроенерго» — разом контролюють 85-89% генерації. У більшості країн ЄС частка одного гравця становить максимум 10-15%. Тож відкриття та об'єднання ринків принесе більше здорової конкуренції.

Українська швидкість будівництва: енергетичний об'єкт у нашій державі нині зводять в 5–6 разів швидше, ніж в Євросоюзі. Зокрема, у

Нідерландах чи Німеччині дозвільні процедури можуть тривати 10-15 років. Якщо Україна збереже нинішню швидкість після приєднання до ЄС, це може принести нам неабиякі вигоди.

> *«Ми маємо величезний шанс приєднатися до Євросоюзу, але захистити свою здатність будуватися швидко, побудувати достатні обсяги генерації, збільшити видобуток газу і збудувати на цьому величезний добробут для всіх українців»*

Привабливий експортний напрям: у лютому 2025 року вперше відбувся експорт українського біометану до ЄС. Наша країна вже виробляє до 110 млн м^3 біометану на рік, і це фінансово вигідний напрямок. Наразі у нас будуються десятки нових заводів, і держава прагне у 2030 році експортувати до ЄС 1 млрд м^3 біометану на рік.

> *«Біометан у Європі зараз у два-два з половиною, а часом і в три рази дорожчий за природний газ. Відповідно, його експорт дає чудові фінансові результати. І це класний стимул для бізнесу працювати в цьому напрямку»*

Шанс знизити податки: з початку цього року для України припинив діяти виняток щодо податку CBAM. Це механізм вуглецевого коригування імпорту, який, по суті, є додатковим збором для експортерів продукції до ЄС. Для металургів і аграрних експортерів це критично важлива тема. При нарахуванні податку враховують обсяги викидів CO_2 під час виробництва. Втім, за останні роки Україна суттєво скоротила викиди, тож тут є простір для діалогу.

> *«Ми маємо потенціал говорити про зниження і, можливо, навіть про повний виняток — у поєднанні з експрес-декарбонізацією та війною як такою. Якщо ми знайдемо шлях, як знизити цей податок, наші бізнеси зможуть заробляти відчутно більше грошей»*

ДЕ МИ ЗАРАЗ ТЕХНІЧНО

Через удари по інфраструктурі доступна потужність генерації скоротилася майже вдвічі, до 17,5–18 ГВт. Кількість ударів по енергооб'єктах у першому півріччі цього року зросла на 36%. Страховкою на випадок дефіциту після атак та можливістю продавати надлишки електроенергії є лінії з ЄС і Молдовою.

Тоді як у газовій сфері Україна скоротила споживання та не імпортувала газ цього сезону. До сховищ наразі закачано 15,6 млрд м^3 газу.

НАЙСКЛАДНІША ЧАСТИНА ПЕРЕХОДУ

Найбільшим викликом на шляху євроінтеграції України може стати перехід на ринкові тарифи в енергетиці. Наразі на певні категорії послуг діють фіксовані ціни, а на тепло — воєнний мораторій. Українські тарифи на електроенергію приблизно втричі нижчі за середню ціну в ЄС. Тож партнери висувають до нашої держави низку вимог. Так, Єврокомісія пропонує зняти цінові стелі, скасувати мораторій на тепло та захистити вразливих споживачів. Міжнародний валютний фонд до грудня 2026 року хоче затвердити дорожню карту лібералізації цін. Тоді як Міністерство енергетики говорить про повний перехід до ринкових цін після завершення воєнного стану.

Захистити українських споживачів з найбільш вразливих категорій пропонують не за допомогою низьких тарифів, а з запровадженням адресних субсидій. Завдяки цій системі людина отримує гроші на спеціальний рахунок і платить із нього за енергію, тепло чи комунальні послуги. Система субсидій в Україні вже працює, але її треба буде адаптувати.

> *«Це велика революція, до якої варто готуватися заздалегідь — поступово, з відкритою комунікацією з людьми і поясненням, чому ні ринок електроенергії, ні ринок газу більше не можуть жити за такими правилами»*

План переходу має бути чітким і зрозумілим. Для медіа та комунікаційників громад це окреме завдання: пояснювати, що змінюється, коли і як буде захищено тих, кому це потрібно найбільше. Подібна реформа вже має успішний приклад на пострадянському просторі: у 2022 році Молдова перейшла на ринкові тарифи й адресні субсидії з перехідним періодом.

Серед переваг ринкових цін експерт називає енергоефективність, яка стає порядком денним для бізнесів, а згодом і для домогосподарств. Та привабливість для інвесторів, які зможуть будувати нову генерацію за прозорими ринковими правилами.

> *«По суті, всі ці вимоги можна перекласти на українську мову як вимоги створити умови, щоб вам проінвестували у відбудову енергетики»*

Проєкт підготовлено за фінансової підтримки Програми Ukraine2EU.
Погляди та висловлені думки є виключною відповідальністю авторів лекцій і не обов'язково відображають позицію Програми Ukraine2EU або Європейського Союзу.